

Statsminister Jonas Gahr Støre
Finansminister Trygve Slagsvold Vedum
Utviklingsminister Anne Beathe Tvinninge
Kunnskapsminister Kari Nessa Nordtun
Kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery
Justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl
Næringsminister Cecilie Myrseth
Landbruks- og matminister Geir Pollestad
Samferdselsminister Jon-Ivar Nygård
Klima- og miljøminister Tore O. Sandvik
Energiminister Terje Aasland

Oslo, 19. desember 2024

Kopi: Partigruppene på Stortinget

NATURVERNFORBUNDETS INNSPILL TIL ARBEIDET MED STATSBUDEJETTET FOR 2026

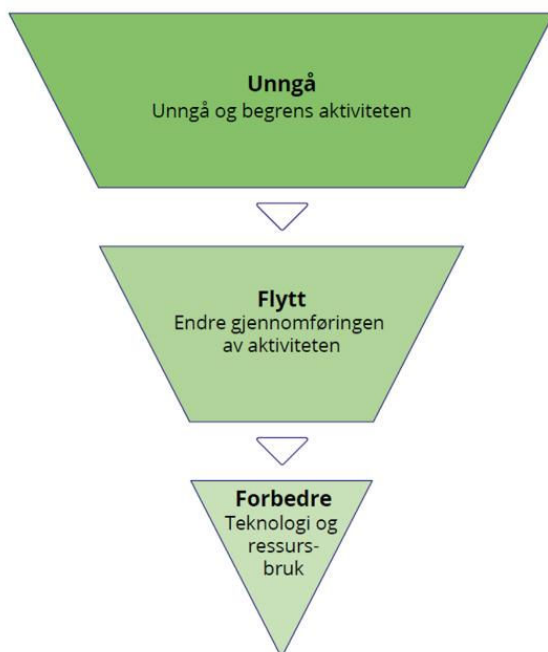
Naturavtalen og en helhetlig klimapolitikk må følges opp

Den internasjonale naturavtalen samt kunnskapen og anbefalingene fra Klimautvalget 2050 må legges klare føringer for politikken.

Vi må verne mer natur og forvalte den bedre. Vi må også få fart på arbeidet med å restaurere natur. Naturavtalen sier også at vi må kartlegge og kutte miljøskadelige subsidier. Klimautvalget 2050 er tydelig på hvor viktig naturen og arealbruken er for arbeidet med å kutte klimagassutslipp, at petroleumssektoren må trappes raskere ned enn hva prognosene viser, og at det trengs kraftige grep for å gjøre økonomien sirkulær og omstille transportsektoren.

Klimautvalget understreker også at vi må gjennomføre utslippsreducerende tiltak som står seg i et langsiktig perspektiv. Naturvernforbundet er enig i dette. Derfor er det ikke likegyldig hvilke klimatiltak som gjennomføres. Dessverre ser vi tendenser til at politikerne jakter etter tiltak som kan synes raskt på utslippsregnskapet, men som kan ha tvilsom klimagevinst globalt og ikke bidra til nødvendig omstilling. Økt bruk av biodrivstoff i tradisjonelle forbrenningsmotorer samt elektrifisering av petroleumsinstallasjoner med kraft fra land er to eksempler på slike tiltak, som bør unngås.

Det såkalte UFF-rammeverket (unngå, flytte og forbedre) er viktig når vi skal løse utfordringene. Det skyldes blant annet at ressursene er knappe. Uten å redusere og endre gjennomføring av aktivitetene blir det vanskelig å ha nok ressurser (i form av for eksempel fornybar energi) til å komme raskt nok i mål. I tillegg vil rammeverket bidra til oppnåelse av alle bærekraftsmål og energisikkerhet.

Figur 3.13 Rammeverket for tiltak – *unngå, flytte, forbedre*.

Kilde: Klimautvalget 2050

Koronapandemien har vist oss at politikerne kan kaste seg rundt når det trengs og sørge for effektiv politikk som berger oss gjennom vanskelige tider. På samme måte må vi betrakte truslene mot naturen og klimaet, men alvorret ser dessverre ikke ut til å være forstått.

Statsbudsjettet for 2026 blir avgjørende for at Norge skal greie å innfri viktige miljømål innen blant annet klima og naturbevaring. Vi må kutte Norges klimagassutslipp med 4 millioner tonn CO₂-ekvivalenter årlig fram til 2030 for å greie redusere målet om å redusere med 55 prosent i forhold til 1990-nivå, og vi har like få år på oss til å beskytte 30 prosent av land- og havområdene våre.

For å få gjennomført miljøpolitikken trenger den folkelig støtte. Men det kan ikke skje gjennom å gjøre politikken ullen og mindre ambisiøs. Vi må få fram fordelene med omstilling, og vi må kompensere grupper og enkeltpersoner som rammes urimelig. Vi kan ikke forvente at miljøvirkemidlene kan ivareta fordelingshensyn. Derfor må avgifter, bevilgninger, forbud og påbud kombineres med avbøtende virkemidler.

Helhetlig forslag til endringer

Statsbudsjettet trenger en grunnleggende «vask» for å gjøre både skattene, avgiftene og bevilgningene i tråd med hva som trengs for å følge opp Norges forpliktelsene på blant annet natur og klima og innfri egne miljømål på natur og miljø. Klimautvalget 2050 anbefaler at «politikken vektlegger velferd mer enn materiell velstand». Dette tilsier at vi trenger en ny debatt om spørsmål som økonomisk vekst og arbeidstid. Vi forventer at regjeringen gjennomfører en slik grunnleggende «vask» med en god og inkluderende prosess. I påvente av et slikt arbeid gir Naturvernforbundet med dette brevet noen konkrete innspill til arbeid med statsbudsjettet for 2026, basert på dagens struktur – vel vitende om at det neppe vil være tilstrekkelig for å løse utfordringene. Vi trekker i starten fram noen hovedpunkter, etterfulgt av en detaljert gjennomgang av konkrete kapitler og poster.

Vårt helhetlige forslag innebærer betydelige kutt i miljøskadelige bevilgninger og økte inntekter fra miljøavgifter. I tillegg foreslår vi å øke innsatsen på flere områder, noe som vil koste penger. I sum gir

forslaget et merproveny (økte netto inntekter) på 16,8 milliarder kroner. De ekstra inntektene fra økt CO₂-avgift bør brukes som en første start på en form for klimabelønning til folket (se egen omtale om klimaavgift til fordeling (KAF)).

Alle forslag i dette brevet relateres til statsbudsjettet for 2025 (regjeringens forslag og den inngåtte budsjettavtalen) og oppgis i 2025-kroneverdi, der provenyvirksomheter er bokført for 2026. Revidert statsbudsjett for 2025 må bli et steg i riktig retning, der innsatsen trappes opp og det signaliseres ytterligere satsing, slik at aktørene kan forberede seg på et vesentlig grønnere statsbudsjett for 2026.

Endringsforslaget oppsummert i tabeller

I sum innebærer forslaget vårt følgende endringer på departementsnivå og deretter endringer i inntekter og i utgifter per kapittel og post:

Nettoendringer i utgifter per departement	Mill. kroner
Finansdepartementet (skatter og avgifter) (FIN)	-26 400
Utenriksdepartementet (UD)	4 600
Kunnskapsdepartementet (KD)	20
Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD)	150
Justis- og beredskapsdepartementet (JD)	20
Nærings- og fiskeridepartementet (NFD)	160
Landbruks- og matdepartementet (LMD)	750
Samferdselsdepartementet (SD)	-120
Klima- og miljødepartementet (KLD)	3 070
Energidepartementet (ED)	925
Sum endringer i utgifter (før KAF-tilbakebetaling)	-16 825

Endring i inntekter			Mill. kroner
FIN	Merverdiavgift	Kap. 5521 post 70	-600
FIN	Engangsavgift	Kap. 5536 post 71	2 000
FIN	Veibruksavgift	Kap. 5538	6 900
FIN	CO₂-avgift på mineralske produkter	Kap. 5543 post 70	15 000
FIN	Avgift på avfallsforbrenning	Kap. 5546 post 70	600
FIN	Avgift på drikkevareemballasje	Kap. 5559 post 70	0
FIN	Flypassasjeravgift	Kap. 5561	1 500
FIN	Avgift på deponi av mineralske masser	NY	1 000
FIN	Avgift på omsetning av torv	NY	0
Sum endring i inntekter			26 400

I tillegg kommer eventuelle provenyendringer fra nye avgifter uten provenyanslag eller som må utredes nærmere – se omtale. Økte CO₂-avgift i petroleumssektoren og endringer i petroleumssektoren vil også påvirke statens inntekter og utgifter, men økt proveny her vil tilfall Statens pensjonsfond utland.

Endring i utgifter			Mill. kroner
UD	Matsikkerhet, fisk og landbruk	Kap. 162 post 71	100
UD	Fornybar energi	Kap. 162 post 72	500
UD	Miljø og klima	Kap. 163 post 70	4 000
KD	Statlige universitet og høyskoler, COAT	Kap. 260 post 50	20
KUD	Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige org.	Kap. 315 post 70	150
JD	Miljøkriminalitet	Kap. 440 post 01	20
NFD	Norges forskningsråd	Kap. 920 post 50	10
NFD	Havforskningsinstituttet	Kap. 923	150
LMD	Verdiskapningstiltak i skogbruket	Kap. 1149 post 71	-35
LMD	Skog-, klima- og energitiltak	Kap. 1149 post 73	0*
LMD	Landbrukets utviklingsfond	Kap. 1150 post 50	-15
LMD	Direkte tilskudd, regionale miljøprogram	Kap. 1150 post 74.19	100
LMD	Bionova	Kap. 1152 post 70	700
SD	Riksveiinvesteringer	Kap. 1320 post 30	0*
SD	Nye Veier AS	Kap. 1321	-2 500
SD	Tilskudd til byområder	Kap. 1332 post 66	300
SD	Kjøp av persontransport, jernbane	Kap. 1352	5
SD	Kjøp av infrastrukturtjenester, jernbane	Kap. 1352 post 71–73	2 000
SD	Godsoverføring fra vei til bane	Kap. 1352 post 75	50
SD	Støtte til ekspressbusser	NY	25
KLD	Miljødata	Kap. 1410 post 21	100
KLD	Mareano	Kap. 1410 post 23	75
KLD	Norges forskningsråd	Kap. 1410 post 71 og 73	100
KLD	Artsdatabanken	Kap. 1411	50
KLD	Miljødirektoratet, driftsutgifter	Kap. 1420 post 01	50
KLD	Miljødirektoratet, spesielle driftsutgifter	Kap. 1420 post 21	150
KLD	Tiltak i verneområder og restaurering	Kap. 1420 post 31	200
KLD	Statlige erverv, vern av naturområder	Kap. 1420 post 32	935
KLD	Naturesats, tiltak og planlegging for natur	Kap. 1420 post 60	200
KLD	Klimatiltak, Klimasats	Kap. 1420 post 61	500
KLD	Friluftslivsformål	Kap. 1420 post 78	0**
KLD	Tiltak for å ta vare på natur	Kap. 1420 post 80	200
KLD	Frivillige klima- og miljøorganisasjoner	Kap. 1420 post 86	10
KLD	Klima- og skoginitiativet	Kap. 1482	500
ED	Geologisk kartlegging	Kap. 1810 post 21	-150
ED	Strømsstøtte til husholdninger	Kap. 1820 post 75	0*
ED	Energieffektivisering og -omlegging	Kap. 1825	1 000
ED	Naturkartlegging for havvindsatsing	Kap. 1850 post 21	175
ED	Norges forskningsråd	Kap. 1850 post 73	-100
Sum endringer i utgifter			9 575

* For kapitler og poster markert med stjerne ønsker vi omlegging av hva pengene brukes til.

** For kap. 1420 post 78 (friluftslivsformål) ber vi om at dagens bevilgning som et minimum opprettholdes.

Oppsummering av Naturvernforbundets viktigste forslag

Avgifter for klimakutt og en sirkulær økonomi

Det er ingen tvil om at økonomiske virkemidler er viktig for å løse miljøutfordringene. Vi foreslår at den generelle CO₂-avgiften dobles i forhold til 2025-nivå. Også flypassasjeravgiften bør økes og videreutvikles. For å skape aksept for økte avgifter trenger vi en form for klimabelønning (karbonavgift til fordeling (KAF)), der hele eller deler av merprovenyet av avgiftsendringene betales flatt tilbake til folket. Da vil de som forurenser mest, også bidrar mest. Dersom den videreføres i 2026, bør også strømstøtteordningen baseres på prinsippet om flat tilbakebetaling. Det vil føre til at prissignalet ikke svekkes og dermed gi større insentiver til effektiv energibruk.

Også i petroleumssektoren bør CO₂-avgiften økes, for å sikre utslippskutt og omstilling. Vi foreslår at CO₂-avgiften her settes til samme nivå som den generelle CO₂-avgiften for mineralske produkter. I tillegg ber vi regjeringen utrede og innføre en såkalt omstillingsavgift ved utvinning av olje og gass. Hensikten med denne er å sette en pris på miljøskadene fra forbrenning av olje og gass som eksporteres, og den vil også tjene som et insentiv for omstilling og nedtrapping av petroleumssektoren, i tråd med det som trengs for å innfri globale og nasjonale klimamål. Rapporten [Konsekvenser av redusert petroleumsvirksomhet](#), som Statistisk sentralbyrå publiserte i 2020, viser at effekten av en kraftig innstramming i oljepolitikken kun tilsvarer om lag ett års BNP-vekst i løpet av kommende trettiårsperiode og vil ellers ha beskjedne konsekvenser – på grunn av blant annet sterkere konkuranseevne i resten av økonomien.

Vi trenger flere avgiftsgrep for å fremme en sirkulær økonomi, blant annet sterkere insentiver til reparasjon og gjenbruk og til å sikre at ressursene brukes om igjen framfor at nye må utvinnes. Nullsats på merverdiavgift på reparasjon og utleie er ett av våre forslag. Videre foreslår vi avgift på deponi av avfall fra gruveindustrien samt avgift på omsetning av torv. Et forslag vi håper forberedes med tanke på implementering i 2026, er innføring av en materialavgift på jomfruelige materialer, i første omgang på plastemballasje.

Naturvernforbundet mener det er riktig og viktig med en kraftig innsats for å elektrifisere transportsektoren. Målet om null salg av personbiler med bensin-/dieselmotor skal innfris i 2025. Men til nå har det vært sterkt fokus på økonomiske gulrøtter, noe som har resultert i for mange og for store biler, som kjøres for mye. Bruksfordelene for elbil må trappes ned, og regjeringen må snarest komme med et forslag om differensiert veibruksavgift, noe som vil gjøre det lettere å løse miljøutfordringene fra transport i byområdene uten at dette gir uforholdsmessige ulemper i grisgrendte strøk. Videre trenger vi kjøpsavgifter også på elbil, som utformes slik at de fremmer salg av energi- og ressurseffektive kjøretøy.

Et løft for naturen

Midlene på statsbudsjettet til naturbevaringstiltak er små. For å komme skikkelig i gang med satsingene som skal lede til at Norge innfrir naturavtalens mål innen 2030, ber Naturvernforbundet om 2 milliarder kroner ekstra til naturbevaringstiltak i Norge på KLDs budsjett i 2026 (og i tillegg penger til satsinger i utlandet).

Midlene til frivillig skogvern oversteg 1 milliard kroner i 2024, noe som vil være viktig av hensyn til både naturmangfold og klima. Det er dessverre en nedgang i forhold til dette i 2025, noe som forsterker behovet for å løfte innsatsen i 2026 betydelig – og utover nivået i 2024. Vi trenger også mer penger til å få på plass flere nasjonalparker og marine verneområder.

Naturavtalen krever betydelige mer restaurering av natur, og til dette trengs det mer penger i 2025. Tiltak som tar vare på naturen, blant annet skjøtsel av kulturlandskap, er viktig. Det samme gjelder bevilgningene til naturkartlegging. Naturskadelige subsidier, blant annet til skogbruk og bygging av skogsveier via LMDs budsjett, må opphøre. Vi ønsker også satsing på økt produksjon av populære grønnsaksbaserte matvarer og på biogassproduksjon – og et kraftig løft for å redde Oslofjorden.

Støtteordningen som kommunene kan søke midler fra for å gjennomføre klimatiltak, Klimasats, har vært en suksess. Det er ubegripelig at regjeringen ved tre anledninger har forsøkt å legge ned denne ordningen, og det er derfra bra at stortingsflertallet har videreført den i 2025, riktignok med redusert bevilgning. Ordningen må styrkes og gjøres langsiktig. Videre er det gledelig at Stortinget har økt bevilgningen til Natursats, den nye støtteordningen til kommunene for planleggings- og bevaringstiltak for naturmangfoldet. Også denne ordningen må styrkes for å skape gode insentiver for kommunene.

Energieffektivitet er nøkkelen

Energieffektivisering er nøkkelen til å lykkes med utslippskutt på en naturvennlig måte. Vi trenger kraft til å fase ut bruken av fossil energi, men dette må gjøres på en måte som ikke truer naturmangfoldet eller skaper høye klimagassutslipp fra nedbygging av natur. Energieffektivisering og bedre effektstyring er konfliktfritt og kan gjennomføres forholdsvis raskt – men det trengs et sett av virkemidler, blant annet strengere krav og bedre rådgiving, men også bedre tilskuddsordninger for å øke farten på energioppgraderinger og sparetiltak i bygg. Næringsbygg og boligsameier fikk nye ordninger gjennom Enova i 2023. Vi vil nå få en ordning for husholdningene, og det er gledelig at budsjettforliket for 2025 presiserer at Enova i større grad skal støtte moden teknologi. Det er viktig at ordningene opprettholdes og styrkes. Vi ber om minst 1 milliarder kroner ekstra som bevilgning til Enova og et tilsvarende beløp som tas inn gjennom et ekstra påslag på nettatariffen, der midlene øremerkes energieffektiviseringstiltak i bygg.

Endre veipolitikken

Vi opplever en stor forståelse i samfunnet for at vi må satse mer på å ta vare på og utbedre den infrastrukturen vi har, og Nasjonal transportplan 2025–2036 har til en viss grad tatt dette innover seg. Nærmest daglig får vi påminnelser om konsekvensene av det store vedlikeholdsetterslepet på vei og bane, som blant annet har ført til en jernbane som mange ikke lenger stoler på. Samtidig er det urovekkende å se hvor mye penger som brukes til å planlegge og bygge overdimensjonerte motorveier som ødelegger matjord og natur og gir store klimagassutslipp fra bygging. Det ligger et stort potensial i å utbedre de veiene vi har framfor å bygge nye motorveier. Dette kan frigjøre store pengebeløp, som bør omprioriteres til vedlikehold og utbedring og til tiltak som fremmer mer bærekraftige transportløsninger, som gange, sykkel og kollektivtransport samt godstransport på sjø og bane. Naturvernforbundet foreslår Nye Veier får 2,5 milliarder kroner mindre i 2026, i tillegg til at det omprioriteres internt på Statens vegvesens budsjett.

Styrke natur- og klimabistanden

Vi trenger en større innsats for klimatiltak og klimafinansiering og til småskala-løsninger for fornybar energi med friske midler på UD's budsjett. Norge må også være beredt til å bevilge penger til globalt naturbevaringsarbeid i tråd med den internasjonale naturavtalen. Det er gledelig at KLDs klima- og skogsatsing fikk mer penger i 2024, og innsatsen bør økes ytterligere i 2026.

Mer frivillig miljøvernarbeid

Vi må ikke undervurdere de frivillige miljøorganisasjonenes rolle i arbeidet med å ta vare på natur og klima og omstille samfunnet. Å ha uavhengige organisasjoner med lokal tilstedeværelse basert på frivillig innsats bidrar til å gjøre miljøsaken konkret og relevant på små og store steder landet rundt. Vi håper derfor det blir mulig å styrke bevilgningene til de frivillige organisasjonene i statsbudsjettet for 2026. Det kom ekstra midler i budsjettforliket for 2024, men dette er dessverre ikke videreført i 2025.

Detaljert omtale av Naturvernforbundets innspill til arbeidet med statsbudsjettet for 2026

Endringer i skatter og avgifter (FIN)

Karbonavgift til fordeling

Prisen på aktiviteter som bidrar til klimaendringer, må økes betydelig. For å gjøre det politisk lettere å øke klimaavgiftene vil det være riktig å kombinere dette med en ordning der det økte provenyet betales tilbake til landets innbyggere med et likt beløp, såkalt karbonavgift til fordeling (KAF). Dermed vil folk som ligger på gjennomsnittet når det gjelder klimapåvirkning, ikke få noen netto avgiftsendringer. Dette kan skape større folkelig oppslutning om både målet om lavere klimagassutslipp og virkemidlet for å oppnå dette. Videre vil et slikt prinsipp unngå at offentlige budsjetter gjøres avhengig av inntekter fra høye utslipp, noe som kan gi uheldige virkninger på sikt.

Naturvernforbundet legger til grunn at et tilbakebetalingssystem etter KAF-prinsippet tas i bruk i 2026, i det minste med det beløpet som økt CO₂-avgift (15 mrd. kroner) vil innbringe.

CO₂-avgift i petroleumssektoren (kap. 5508 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- CO₂-avgiften i petroleumssektoren justeres til samme nivå som for ordinær CO₂-avgift for mineralske produkter.

Begrunnelse

CO₂-avgiften i petroleumssektoren er viktig for å få til grønn omstilling og senke utslippene på sokkelen på en kostnadseffektiv måte. Regjeringens mål om at utslippskostnaden i 2030 skal utgjøre 2400 kroner (i 2025-kroner), er ikke tilstrekkelig. Dagens karbonpris er for lav og sårbar for svingninger i kvotepris. Naturvernforbundet foreslår at avgiften får samme sats som den ordinære CO₂-avgiften. (Se omtale av kap. 5543 post 70.) Økte inntekter fra høyere CO₂-avgift i petroleumssektoren tilfaller Statens pensjonsfond utland og blir derfor ikke et proveny som kan brukes til andre formål i dette statsbudsjettet.

Vi vil vise til utredningen fra det offentlige Klimautvalget 2050, som anbefaler at hovedregelen må være å unngå bruk kraft fra land som utslippsreducerende tiltak. Naturvernforbundet deler dette synet og vil påpeke at ingen nye utbygginger og raskere nedstenging av felt må være hovedgrepet når utslipp skal kuttes i petroleumssektoren. (Se også eget forslag om omstillingsavgift.) Samtidig er det et betydelig potensial for utslippsreducerende tiltak som ikke innebærer elektrifisering med kraft fra land.

CO₂-avgift på mineralske produkter (kap. 5543 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- CO₂-avgiftssatsene dobles.
- Fiske og fangst i fjerne farvann ilegges ordinær sats.
- I sum vil dette øke det bokførte provenyet med om lag 15 mrd. kroner.

Begrunnelse

Regjeringens grønne bok viser at vi ligger langt etter i arbeidet med å kutte landets klimagassutslipp innen 2030. Virkemiddelbruken må forsterkes kraftig. Et hovedgrep for å redusere klimagassutslipp må være å øke CO₂-avgiftene. Disse er nå for lave til å gi nødvendige insentiver for utslippskutt. Naturvernforbundet mener at avgiftsnivået må trappes raskt opp, og som et ledd i dette bør de i 2026 dobles i forhold til satsene i 2025. Om dette ikke er nok for at Norge greier å kutte sine utslipp med om lag 4 mill. tonn CO₂ i 2026, må avgiftsnivået ytterligere opp.

Videre bør flere unntak og lave satser oppheves. Vi vil spesielt nevne fiske og fangst i fjerne farvann, som er en energikrevende form for fiske som treger insentiver for omstilling. Her bør rabatten på 75 prosent av ordinær avgiftssats oppheves.

Statistisk sentralbyrå har i sin [analyse til Klimakur 2030](#) fra 2020 vist at utslippsprisen må opp i rundt 3500–4000 kroner per tonn (i daværende kroneverdi) for å innfri utslippsreduksjonen som er forutsatt i analysen, altså halvering fram til 2030. Økt CO₂-avgift må ses i sammenheng med forslaget om karbonavgift til fordeling.

Merverdiavgift (kap. 5521 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Reparasjon og utleie av utvalgte varer som klær og sko, tur- og sportsutstyr, møbler, verktøy og elektronikk fritas for merverdiavgift (altså ilegges nullsats). Provenyeffekten er svært usikker, men er for reparasjon anslått til minus 0,6 mrd. kroner. Salg av slike brukte varer bør også fritas for merverdiavgift.

Begrunnelse

For å løse miljøutfordringene må vi gjøre noe drastisk med overforbruket. I dag velger altfor mange å kjøpe nytt, da det er for dyrt og utilgjengelig å reparere eller leie. Det er derfor nødvendig å utvikle lønnsomme forretningsmodeller og nye tjenester som utdaterer bruk-og-kast-samfunnet ved å gjøre det enkelt, behagelig og lønnsomt for både privatpersoner og selskaper å låne, leie, gjenbruke og selge videre. Fritak for merverdiavgift (altså nullsats) på reparasjon og utleie av klær og sko, tur- og sportsutstyr, møbler, verktøy og elektronikk vil bidra i riktig retning, og vi ber om at dette innføres 1. januar 2026. Vi ber også regjeringen vurdere å fjerne merverdiavgiften på salg av brukte varer av denne typen.

Engangsavgift (kap. 5536 post 71)

Naturvernforbundets forslag

- Engangsavgiften på personbiler skjerpes i miljøriktig retning, og engangsavgiften på varebiler differensieres sterkere etter samme prinsipp. Dette kan øke det bokførte provenyet med minst 1,5 mrd. kroner.
- Det innføres miljødifferensiert engangsavgift på fritidsbåter, vannskutere og snøskutere m.m. Dette kan øke det bokførte provenyet med om lag 0,5 mrd. kroner.

Begrunnelse

CO₂-komponenten i engangsavgiften på kjøretøy er viktig for å vri bilene i mindre miljøskadelig retning og innfri Stortingets mål om at det ikke lenger skal selges bensin- og dieseler fra 2025. Avgiftene på bensin-, diesel- og hybridbiler må sannsynligvis skjerpes ytterligere. For varebiler er det svakere insentiver for omstilling, og det trengs betydelig opptrapping av CO₂-komponenten her.

Det er tydelig at elbilfordelene ikke kan videreføres i samme omfang som til nå. Det vil i så fall bli en stor subsidie av biltrafikken, med de store samfunnskostnadene og natur- og miljøulempene det vil føre til dersom biltrafikken fortsetter å vokse. Det viktigste må være å gjøre elbilene konkurransedyktige, og da primært gjennom å gjøre bensin- og dieseler dyrere. Et første steg i nedtrapping av kjøpsavgiftene på elbil bør være å innføre differensiert engangsavgift som premierer elbiler med lavt ressursforbruk under produksjonen og lavt energiforbruk i bruksfasen.

Også fritidsbåter, vannskutere og snøskutere må få engangsavgift etter samme prinsipp som for personbiler, med sterk differensiering basert på klimagassutslipp og lokal forurensing.

Veibruksavgift (kap. 5538)

Naturvernforbundets forslag

- Reduksjonen i veibruksavgiften i perioden 2020–2025 reverseres, og i tillegg økes veibruksavgiften på diesel til bensinnivå (målt etter energiinnhold). Veibruksavgiften på bensin økes da med 1,50 kroner/liter og på diesel (mineralolje) med 3,62 kroner/liter. I sum vil det bokførte provenyet øke med om lag 6,5 mrd. kroner.
- Full veibruksavgift innføres for all type flytende biodrivstoff, som vil øke det bokførte provenyet med om lag 0,4 mrd. kroner.

Begrunnelse

Det er et stort sprik mellom nivået på veibruksavgiftene og de gjennomsnittlige eksterne, marginale kostnadene fra veitrafikken. Naturvernforbundet støtter Grønn skattekommisjon i at veibruksavgiftene må tilsvare de eksterne kostnadene. Særlig viktig blir det å øke avgiften på forbrenning av diesel, da de eksterne luftforurensingskostnadene her er høyere enn ved bruk av bensin. Lav veibruksavgift på diesel svekker også jernbanens konkurransekraft i forhold til lastebilen.

Naturvernforbundet vil understreke at biodrivstoff som selges utenom omsetningskravet, må ha full veibruksavgift. Veibruksavgiften skal gjenspeile de marginale kostnadene fra veitransporten utenom klimagassutslipp, og for disse kostnadene er det ikke nevneverdige forskjeller mellom fossilt drivstoff og biodrivstoff. Omsetningskravet er et tilstrekkelig virkemiddel. Vi ser ingen grunn til å ha et supplerende virkemiddel i form av avgiftslettelse, som innebærer subsidiering av veitransporten, og som også gjør det vanskeligere å stille strengere miljøkrav til biodrivstoffet. Klima- og miljøeffekten av biodrivstoff varierer mye, og det er svært viktig å unngå omsetning av drivstoff med dårlig klimanytte og andre negative effekter på natur og miljø.

Mye tyder på at veiprisning – som skal speile eksterne kostnader utover klima, og som også kan brukes til trafikantbetaling – på sikt bør erstatte dagens ordning med veibruksavgift på drivstoff samt bompenger i byregioner. Avgiften kan da differensieres på bakgrunn sted, tid og kjøretøytype. Det vil mest sannsynlig føre til at bilbruk i grisgrendte strøk, med lite kø og forurensing, blir vesentlig billigere

enn å bruke bilen i pressområder. Miljø- og distriktshensyn vil da gå hånd i hånd. Arbeidet med å forberede dette bør settes i gang. Utredningen fra Skatteutvalget peker også på veiprising som riktig.

Avgift på drikkevareemballasje (kap. 5559 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Grunnavgiften for plast og metall erstattes av en gradert og provenynøytral miljøavgift.
- Grunnavgiften på engangsglass økes med 3,58 kroner i forhold til satsen for 2025, slik at den blir på 5,00 kroner. Vi regner ikke med noen provenyeffekt av dette, da hensikten er å redusere bruken av glass som engangsemballasje.

Begrunnelse

Klimagassutslipp fra plast må begrenses, og da vil mer resirkulering være viktig. Som et første skritt bør dagens grunnavgift på plast- og metallemballasje omgjøres til en gradert miljøavgift som premierer bruk av resirkulert materiale. Det er også sterkt beklagelig at bruken av engangsglass som drikkevareemballasje har økt, til tross for at engangsglass har vesentlig høyere klimafotavtrykk enn annen emballasje. For å bidra til overgang til pantbar emballasje med lavere klima- og ressursfotavtrykk foreslår vi at grunnavgiften på glassflasker økes betydelig.

Avgift på avfallsforbrenning (kap. 5546 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- I likhet med CO₂-avgiftene dobles avgiften på avfallsforbrenning. Dette vil øke det bokførte provenyet med om lag 0,6 mrd. kroner.

Begrunnelse

CO₂-avgift på avfallsforbrenning vil i kombinasjon med andre virkemidler som utvidet produsentansvar, materialavgift og økte utsorteringskrav ha potensial til å øke gjenvinningsgraden og kutte klimagassutslipp som følge av mindre restavfall til forbrenning. For at avgiften skal ha en slik effekt og påvirke valg tidligere i verdikjeden, bør den økes. Vi foreslår doubling i 2026 i forhold til 2025-nivå. Videre foreslår vi at det utredes hvordan avgiften kan suppleres med en eksportavgift for avfall til forbrenning, slik at vi dermed kan hindre karbonlekkasje.

Flypassasjeravgift (kap. 5561 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Avgiften omgjøres til seteavgift og økes ytterligere på mellomlange og lange reiser. Etter å ha tatt høyde for at distriktsflyrutene bør kompenseres før økt avgift, vil endringene kunne øke det bokførte provenyet med 1,5 mrd. kroner netto.

Begrunnelse

Flypassasjeravgiften er viktig for å følge UFF-prinsippet og begrense flytrafikken. Det er utenlandstrafikken som har hatt den kraftigste utslippsveksten i luftfarten, og det er også der det er størst avgiftsfritak, som taxfree, manglende CO₂-avgift og manglende merverdiavgift. Den lave satsen bør opprettholdes på minst samme nivå som i 2025. En egen og høyere sats for reiser ut av Norge til EU/EØS-land bør innføres for å kompensere for manglende CO₂-avgift. En tredje sats, for reiser ut av EU/EØS-området, bør økes vesentlig, da slike reiser har svært høye utslipp uten å betale CO₂-avgift

eller omfattes av kvotesystemet. Vi ber videre om at avgiften omgjøres til en seteavgift, slik at det blir mer attraktivt å kjøre færre, men fullere fly. Vi forutsetter at flyrutene med offentlige tilskudd og eventuelle flere distriktsflyruter kompenseres for økt avgift.

Primært bør drivstoff brukt til flygninger i internasjonal trafikk ilegges CO₂-avgift, slik statsbudsjettet for 2025 legger opp til for sjøfart. Etter hvert som bilaterale avtaler om dette forhåpentlig inngås, der trafikken i Norden bør være et første skritt, kan flypassasjeravgiften reduseres.

Avgift på deponi av mineralske masser (NY)

Naturvernforbundets forslag

- Det innføres en ny avgift på deponi av mineralske masser på i gjennomsnitt 100 kroner/tonn. Med betydelig tilpasning anslår vi provenyet til å kunne bli på om lag 1,0 mrd. kroner.

Begrunnelse

Naturvernforbundet foreslår at det innføres en ny avgift på deponi av mineralske masser på i gjennomsnitt 100 kroner/tonn for å redusere både avfallsproblemer, arealinngrep og klimagassutslipp og bidra til en mer sirkulær økonomi. Avgiften må utformes slik at den fremmer både driftsformer som gir lite avfall til ytre deponi, og alternativ bruk av overskuddsmassene. I første omgang foreslår vi en ny miljøavgift på deponi av gruveavfall, som innføres 1. januar 2026. Avgiften kan eventuelt skaleres, avhengig av massens innhold av miljøgifter og andre skadelige stoffer samt av deponiløsning.

Avgift på omsetning av torv (NY)

Naturvernforbundets forslag

- Det innføres miljøavgift på omsetning av torv.

Begrunnelse

Torvuttak gir betydelige klimagassutslipp og ødeleggelser av natur. Grønn skattekommisjon har anbefalt at det innføres CO₂-avgift på klimagassutslipp fra omdisponering av større arealer, f.eks. avskoging, drenering, grøfting og nedbygging av myr samt uttak av torv. En miljøavgift på omsetning av torv, som skal speile både klima- og miljøkostnadene, vil være en god løsning. Det vil synliggjøre de egentlige samfunnskostnadene, og en slik løsning vil sikre at det ikke blir forskjell på om produktet kommer fra norske eller utenlandske uttak. Provenyeffekten vil neppe bli stor, da avgiften forhåpentlig vil fortrenge de miljøskadelige løsningene. Avgift vil fremme andre og mer miljøvennlige typer jordforbedringsmaterialer, som kompostbasert jord, og den bør innføres 1. januar 2026.

Utredning av nye avgifter med tanke på snarlig innføring

Flere grønne skatter og avgifter har et stort potensial for å bidra til naturbevaring og utslippskutt. Vi vil nevne flere forslag som må utredes nærmere med tanke på snarlig implementering:

Omstillingsavgift

CO₂-avgiften for petroleumsvirksomheten har til hensikt å motvirke negative eksterne kostnader som følge av utslippene fra utvinning av olje og gass. De store utslippene kommer imidlertid fra forbrenning. Olje og gass selges på et verdensmarked hvor store deler ikke omfattes av CO₂-avgift eller et effektivt kvotesystem. For å kompensere for manglende klimavirkemidler ber Stortinget derfor

regjeringen om å utrede en omstillingsavgift inspirert av forslag fra [klimaomstillingsutvalget](#) samt [Hoel & Holden](#) (Samfunnsøkonomen nr. 4 - 2024). Klimautvalget 2050 peker også på at noe slikt bør vurderes. En omstillingsavgift vil også hjelpe oss med å omstille samfunnet vekk fra olje og gass og skape nye arbeidsplasser og skatteinntekter. Avgiften bør derfor gjenspeile differansen mellom investering i petroleum og den miljøvennlige alternativkostnaden: investering i miljøvennlig næring. Arbeidet med å utrede en slik avgift må starte umiddelbart, med tanke på innføring 1. januar 2026. En mulig avgiftssats kan være 100 kroner per fat oljееkvivalent for alle petroleumsprodukter, noe som vil gi et proveny på om lag 35 milliarder kroner første året. Vi forutsetter at inntektene fra en slik ny avgift tilfaller Statens pensjonsfond utland.

Fjerne taxfree-ordningen

Taxfree-ordningen subsidierer folks flyreiser. Naturvernforbundet har lenge ment at ordningen bør avskaffes, noe EU har gjort for reiser mellom sine land. Både Grønn skattekommisjon og Skatteutvalget har foreslått det samme. Vi ser ingen grunn til at en av de mest miljøskadelige transportformene fortsatt skal subsidieres på denne måten. For å få tilstrekkelig effekt mener vi det er logisk å samtidig redusere i kvotene for tollfri innførsel. Vi forutsetter at Avinors inntektstap ved bortfall av taxfree-ordningen dekkes inn gjennom justeringer i Avinors lufthavnavgifter samt bevilgninger direkte over statsbudsjettet til distriktsflyplassene som går med underskudd. Det vil gi en ryddig finansieringsmodell på linje med annen transport og som gjør at distriktsflyplassene kan driftes godt uten å være avhengig av høy trafikk på de store flyplassene. I påvente av at taxfree-ordningen avskaffes, bør innførselskvotene trappes ned.

Innføre materialavgift på emballasje

Naturvernforbundet foreslår at det innføres en materialavgift, i første omgang på plastemballasje. Denne skal bidra til å redusere bruken av jomfruelig plast og øke etterspørselen etter resirkulert plast. Avgiften skaleres ned ved innblanding av resirkulert materiale i nytt produkt. Nivået på avgift og skalering bør utredes videre, med tanke på snarlig implementering.

Innføre virkemidler for redusert kjøttforbruk

Redusert kjøttforbruk vil kutte klimagassutslipp. Mindre kjøttforbruk er også bra for folkehelse. Virkemidlene for å oppnå redusert kjøttforbruk er derimot svake, og vi ber om at det utredes virkemidler som bidrar til å innfri helsemyndighetenes kostråd, herunder avgift på kjøttforbruk, som i så fall vil måtte gjelde for både norskprodusert og importert kjøtt.

Fjerne skattefradrag for ukurante varer

Vi kjøper over 60 prosent mer klær enn for 15 år siden og bruker dem bare halvparten så lenge. Dette skaper et stort ressursforbruk, med høye klimagassutslipp og store avfallsutfordringer. Mye av dette skyldes at markedet flommer over av billige, importerte varer, gjerne fra land med svake miljøvirkemidler. Men også tekstilbransjen må bli sirkulær. Ett av flere mulige virkemidler vil være å fjerne muligheten for å få skattefradrag for såkalte ukurante varer. Også endringer i merverdiavgiftsreglene bør vurderes. I sum vil dette bidra til å øke interessen for varer med lengre levetid og gi mindre kasting, både i tekstilbransjen og i andre bransjer. De skisserte endringene bør utredes med sikte på iverksetting i 2026.

Gjøre deleløsninger for fritidsboliger mer attraktive

Bygging av fritidsboliger har bidratt til et enormt arealbeslag, med tilsvarende negative konsekvenser for naturmangfold og klima. I tillegg skaper det store omfanget av fritidsboliger et høyt ressursforbruk gjennom bl.a. material- og energiforbruk. Samtidig ligger det et stort potensial i å utnytte eksisterende fritidsboliger bedre, noe som vil kunne dempe behovet for nye. Det trengs derfor virkemidler som i større grad enn i dag stimulerer til deleløsninger. En mulighet kan være å øke bunnfradraget på inntekt fra utleie av fritidsboliger. Dette og mulige andre virkemidler bør utredes med sikte på innføring i 2026.

Virkemidler mot «fast fashion»

Produksjon og forbruk av klær står for et betydelig miljøfotavtrykk globalt. Det høye norske forbruket bidrar til dette, men de negative konsekvensene kommer i all hovedsak i andre land. Vi trenger virkemidler som fremmer produksjon av holdbare og reparerbare produkter og gjør at miljøkostnadene reflekteres i prisen på varene. Det er bra at stortingsflertallet har bedt regjeringen gjennom ekspertgruppa for sirkulære aktiviteter utrede en tekstilavgift innen 2025. Parallelt med denne utredningen trengs det en gjennomgang av øvrige virkemidler som kan redusere omfanget av det som kalles «fast fashion», altså kortvarige trender som baserer seg på billige produkter med svært kort levetid. Andre virkemidler som ikke allerede er nevnt, kan være tollregler for direkteimport og portoavtaler.

Virkemidler for å effektivisere datalagring

Datalagring krever store mengder energi og står globalt for betydelige klimagassutslipp. Bruk av kunstig intelligens kan øke energibehovet kraftig. Ulike teknologi- og lokaliseringsvalg vil påvirke energiregnskapet til et datasenter betydelig. Om overskuddsvarmen utnyttes og erstatter annen energibruk, blir regnskapet et helt annet enn om varmen går til spille. Videre bør det ligge et potensial i å begrense unødig datalagring. Vi vil derfor be regjeringen vurdere nye virkemidler som gir insentiv til å redusere energibehovet i datasentre. Avgift kan være et alternativ. Slike virkemidler kommer på toppen av behovet for et regime med konsesjon for store energiforbrukere samt prioritering av krafttildeling basert på samfunnsnytte.

Utenriksdepartementet (UD)

Matsikkerhet, fisk og landbruk (kap. 162 post 71); miljø og klima (kap. 163 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til matsikkerhet, fisk og landbruk (kap. 162 post 71) økes til 2228 mill. kroner, som er 100 mill. kroner mer enn i 2025.
- Bevilgningen til miljø og klima (kap. 163 post 70) økes til 5844 mill. kroner, som er 4000 mill. kroner mer enn i 2025, der halvparten av de ekstra midlene øremerkes utslippskutt og klimatilpasning og den andre halvparten til tiltak utenlands i tråd med den internasjonale naturavtalen.

Begrunnelse

Norges årlige klimafinansiering skal dobles i 2026. I fjor sa regjeringen at målet allerede er nådd fordi privat kapital regnes med. Dette er uheldig av flere grunner. Klimafinansiering er nedbetaling av Norges «klimagjeld» til verden, fra et land med høye utslipp over lang tid og store økonomiske ressurser. Privat kapital kan svinge mye fra år til år. Private investeringer går heller ikke nødvendigvis

dit behovet er størst. Det er et enormt behov for offentlig klimafinansiering som også rettes til land, områder og temaer som ikke kan forventes å gi avkastning for norske aktører. Det er beklagelig at kap. 162 post 71 om matsikkerhet fikk et betydelig kutt i 2024, som i stor grad er videreført i 2025.

I tillegg til å øke støtten til utslippskutt i sør, gjennom FNs grønne klimafond, må Norge gi mer til klimatilpasning for land og folk som rammes hardest, ettersom dette er historisk nedprioritert i norsk klimafinansiering. Regjeringen har tidligere lovt å tredoble støtten til klimatilpasning innen 2025, men er dessverre ikke i rute.

Den internasjonale naturavtalen, som har klare mål om midler til naturfinansiering, forsterker behovet for mer penger til internasjonal miljøbistand ytterligere. I avtalen ligger det inne et globalt mål om 200 mrd. dollar i naturfinansiering fra alle kilder, hvorav 20 mrd. dollar av dette skal være overføringer fra industriland til utviklingsland innen 2030. Det er helt nødvendig at Norge går i front med å bevilge tilstrekkelige midler, og vi ber foreløpig om at regjeringen setter av minst 2000 mill. kroner til dette i 2026.

Fornybar energi (kap. 162 post 72)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til fornybar energi økes til 1519 mill. kroner, som er 500 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Bevilgningen til fornybar energi går til land med stor energifattigdom i Afrika sør for Sahara og er nøkkelen til bærekraftsmål 7 om tilgang til ren energi. Det er viktig å prioritere bistand til desentralisert, fornybar småskala-energi og rene kokeovner, som gir pålitelig energi til folk som ikke er eller kan forventes å bli koblet til nettet framover. Det er sterkt beklagelig at posten får en realnedgang i 2025 siden den ikke engang er prisjustert. Midlene må derfor økes betydelig i 2026.

Kunnskapsdepartementet (KD)

Statlige universitet og høyskoler (kap. 260 post 50)

Naturvernforbundets forslag

- Miljøovervåkingssystemet COAT videreføres på statsbudsjettet for 2026 med minst 20 mill. kroner.

Begrunnelse

Miljøovervåkingssystemet Climate-ecological Observatory Arctic Tundra (COAT) er viktig for at norske forvaltningsorgan skal få løpende rapporter med status og prognoser for klimaendringenes konsekvenser i nord. Regjeringen har villet kutte bevilgningen, men Stortinget har videreført den gjennom budsjettforliket for 2024 og 2025. Om prosjektet avsluttes, vil det ramme bl.a. Miljødirektoratet, Sysselmasteren på Svalbard og Finnmarkseiendommen. Det samme vil gjelde naturbaserte næringer i nord, som reindrift, skogdrift og reiselivsbedrifter samt Arktisk råds arbeidsgrupper og andre vitenskapelige samarbeid som bruker data fra COAT til å dokumentere og håndtere klimaendringene. Vi ber derfor om at bevilgningen til COAT videreføres i 2026.

Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD)

Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner (kap. 315 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til merverdiavgiftskompensasjon økes til 2800 mill. kroner, som er 150 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Frivillige organisasjoner er viktige i samfunnet vårt. Regjeringen har i Hurdalsplattformen gitt løfte om full og regelstyrt merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner. Dette har ennå ikke skjedd. Frivillighet Norge anslår at det må bevilges om lag 150 mill. kroner ekstra for å innfri målet, og vi ber om at dette kommer på plass i 2026.

Justis- og beredskapsdepartementet (JD)

Miljøkriminalitet (kap. 440 post 01)

Naturvernforbundets forslag

- Det bevilges 20 mill. kroner mer enn i 2025 til arbeidet for å bekjempe miljøkriminalitet.

Begrunnelse

Miljøkriminalitet utgjør en alvorlig trussel mot naturmangfoldet. Det dreier seg om bl.a. ulovlig jakt, hogst, fiske, snøskuterkjøring og annen motorisert ferdsel i naturen, og det er viktig at Økokrim styrkes for å hindre slike handlinger. Det er nødvendig med mer oppsyn og sakbehandlingskapasitet. Det trengs også ytterligere virkemidler for å bekjempe ulovlig innførsel av fremmede arter, slik Stortinget ba om ved behandling av Meld. St. 19 (2019–2020) om miljøkriminalitet. Når vi sammenlikner med annen kriminalitet, er sjansen for å bli tatt for miljøkriminalitet liten.

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD)

Norges forskningsråd, sirkulær økonomi (kap. 920 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Det bevilges 10 mill. kroner ekstra til Forskningsrådet for å legge til rette for bærekraftige og sirkulære løsninger, ikke minst i mineralindustrien.

Begrunnelse

Mineralindustrien produserer store mengder restmaterialer som behandles som avfall og dumpes. Disse restmaterialene er ofte en ressurs som bør utnyttes på miljøvennlig måte, i tråd med regjeringens mineralstrategi og ønsket om at norsk mineralnæring skal bidra til den sirkulære økonomien. På statsbudsjettet for 2024 var det satt av 5 mill. kroner til Forskningsrådet for å legge til rette for bærekraftig mineralforvaltning. Dette er imidlertid ikke omtalt i statsbudsjettet for 2025. Vi ber derfor om ekstra midler til å fortsette arbeidet med forskning og utvikling rundt alternativ bruk av restmasser og andre sirkulære løsninger i samfunnet.

Videre ber vi om at det utredes muligheter for å etablere en institusjon med solid økonomisk base tilsvarende Enova og Gasnova, f.eks. «Ressursnova», som har til formål å redusere avfallsmengden og øke bruken av restmasser på alle områder i samfunnet. En slik institusjon vil kunne støtte gode forskningsprosjekter samt utvikling av verdikjeder og nye næringer som reduserer avfallsproblemet i samfunnet gjennom gjenbruk og resirkulering.

Havforskningsinstituttet (kap. 923)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Havforskningsinstituttet økes til 1926 mill. kroner, som er 150 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Presset på havet er stort, og det er omfattende planer om nye aktiviteter både over og under vann og i fjordene våre. Skal dette gjøres uten nevneverdige skader på miljøet, trenger vi betydelig mer kunnskap. Havforskningsinstituttet gjør allerede en svært viktig jobb, men innsatsen må økes ytterligere for å løse dagen utfordringer og unngå nye konflikter, i tråd med den internasjonale naturavtalen, med mer vern og bærekraftig forvaltning.

Aksjer i Equinor ASA (kap. 5685)

Naturvernforbundets forslag

- Staten bruker sin eierandel i Equinor til å styre selskapet vekk fra leting etter mer olje og gass, både på norsk område og ellers i verden.

Begrunnelse

Klimautvalget 2050 utfordrer i stor grad dagens petroleumpolitikk. Naturvernforbundet mener at staten må ta konsekvensene av dette både gjennom å endre rammebetingelsene for olje- og gassutvinning, men også ved å utøve et aktivt eierskap i Equinor. Staten bør som majoritetsseier slå fast at selskapet må slutte å lete etter mer olje og gass, både på norsk område og globalt.

Landbruks- og matdepartementet (LMD)

Generelle kommentarer til jordbrukspolitikken

Jordbruksavtalen er komplisert, og det er vanskelig for Naturvernforbundet å gi konkrete innspill til endringer i konkrete kapitler og poster. Vi ber derfor om at det igangsettes en full revisjon av avtalen for å sikre at den bidrar til å innfri Norges miljømål og -forpliktelser. Til arbeidet med en revisjon og til utarbeidelsen av statsbudsjettet for 2026 vil vi framheve følgende generelle synspunkter som bør legges til grunn i jordbrukspolitikken:

- Naturvernforbundet støtter de nye kostholdsrådene for Norge, som bygger opp under økt selvforsyning, mindre og bedre kjøtt, mer plantebasert mat og mer villfanget fisk.
- Vi vil oppfordre regjering, helsemyndigheter og landbruksmyndigheter om å opprette en kommisjon for endring av kosthold og endring av norsk jordbruk, slik at de nye kostholdsrådene gir et mer natur- og klimavennlig jordbruk, økt selvforsyning og bedre folkehelse.
- Staten må legge til rette for at nye produsenter av potet, grønnsaker, frukt og bær får markedskanaler, slik at det økte forbruket av plantebasert mat dekkes av norske produsenter.

- Matjord der det kan dyrkes korn, belgvekster, grønnsaker, poteter, frukt og bær, må prioriteres til dette. Grasproduksjon på slike arealer bør bare være aktuelt der det nødvendig for vekstskifte og jordstruktur.
- Reduksjon i kjøttforbruk skal ikke gå på bekostning av kravet om en betydelig økning av beiting på naturbeite, noe som er nødvendig for å ivareta og restaurere biologisk verdifulle naturbeitemarker.
- Importvernet må brukes aktivt for å sikre bruk av norske ressurser.
- Ny matsvinnlov og andre tiltak må sikre at matsvinn reduseres betydelig.
- Det økologiske jordbruket må styrkes kraftig.
- Vi må hindre avrenning og erosjon av jord og næringsstoffer. Naturbaserte metoder som å anlegge bredere og økologisk funksjonelle kantsoner mot vann og vassdrag samt aktiv bruk av fangvekster må benyttes.

Klimautvalget 2050 støtter opp om mye av dette, og vi vil sitere utvalget på følgende anbefalinger:

- Fjerne alle klimagassutslipp i jordbrukssektoren som ikke er knyttet til biologiske prosesser.
- Redusere utslipp fra matproduksjon gjennom teknologi- og produksjonsforbedringer og nedskalering av forbruk og produksjon av kjøtt.
- Innrette støtteordningene under jordbruksavtalen slik at de i større grad støtter opp under omstilling av jordbruket til et lavutslippssamfunn og ivaretagelse av kulturlandskap og naturmangfold, samtidig som øvrige mål for jordbruket tas hensyn til. Dette kan blant annet innebære å vurdere om deler av jordbruksavtalen bør dekket av flerårige avtaler.
- Ikke oppmuntre til konsum av matvarer med høye klimagassutslipp gjennom informasjon fra offentlige myndigheter via ulike opplysningskontorer for matvarer.
- Gjennomgå støtteordningene under jordbruksavtalen for å identifisere hvilke ordninger som stimulerer til produksjon med særlig høyt utslipp av klimagasser.
- Redusere utslippene fra havbrukssektoren ved å legge om til fôr som gir lavere klimagassutslipp.
- Redusere matsvinn, blant annet gjennom oppfølging av Matsvinnutvalget.

Vi har videre noen helt konkrete endringsforslag på LMDs budsjettkapitler for 2026:

Verdiskapingstiltak i skogbruket (kap. 1149 post 71)

Naturvernforbundets forslag

- Tilskuddet til verdiskapingstiltak i skogbruket reduseres til 19 mill. kroner, som er 35 mill. kroner mindre enn i 2025. Reduksjonen gjelder bygging av skogsveier og eventuelle andre miljøskadelige subsidier.

Begrunnelse

Subsidiering av nye skogsveier gir store negative effekter på naturmangfoldet. Vi risikerer veibygging i skoger med villmarkspreget, områder som er dokumentert å være biologisk svært viktige, med et naturmangfold som er sammenliknbart med naturreservat og nasjonalparker og dobbelt så stort som i vanlig drevne skoger.

Skog-, klima- og energitiltak (kap. 1149 post 73)

Naturvernforbundets forslag

- Tilskuddet til klimatiltak i skog, som tettere planting etter hogst, gjødsling og skogplanteforedling, avvikles.
- Pengene brukes isteden på en tilskuddsordning for å fremme fleralderskogbruk.

Begrunnelser

Skogen er viktig i klimasammenheng. Flatehogst bidrar til karbonutslipp fra skogsjord og skogen som økosystem samt betydelig humusavrenning til vann og vassdrag. Det tar lang tid for en ny skog å «tilbakebetale» karbonutslipp som flatehogst gir, kanskje så mye som 90–150 år. Skogbrukets beste klimabidrag på kort og mellomlang sikt vil derfor være lukka hogst og å la skogen stå lenger før den hogges. Å beholde variert og gammel skog er viktig klimatilpasning pga. skogens evne til vannregulering og rassikring. Mindre flatehogst er også bra for naturmangfold, rekreasjon og friluftsliv. Gjødsling av skog vil få negative konsekvenser for naturmangfold og gir heller ikke spesielt gode eller kostnadseffektive klimaresultater.

Fra denne posten gis det tilskudd til klimatiltak i skog (i 2025 på 38 mill. kroner), som tettere planting etter hogst, gjødsling og skogplanteforedling. Denne formen for klimatiltak gir flere negative miljøkonsekvenser, og vi mener at støtten til slike tiltak må avvikles. Isteden bør de frigjorte pengene brukes på en støtteordning for å fremme fleralderskogbruk. Midlene til Skogfrøverket videreføres.

Fleralderskogbruk er hogster der et stort antall trær står igjen, der en bevarer et kontinuerlig skogdekke med variasjon i treslag, alder og sijkning. (Fleralderskogbruk er en økologisk definisjon og er ikke det samme som skogbruksdefinisjonen på lukka hogst (f.eks. småflatehogst, frøtrestilling eller skjermstilling.)

Landbrukets utviklingsfond (kap. 1150 post 50)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond reduseres netto med 15 mill. kroner i forhold til 2025. Dette innebærer at midlene til skogsveier reduseres med 60 mill. kroner, mens utvalgte kulturlandskap, pollinatorstrategi og blomsterengfrø økes med 15 mill. kroner, metodeutvikling og kartlegging av gammelskog får 20 mill. kroner, og SMIL-tiltak får 10 mill. kroner ekstra.

Begrunnelse

Se omtalen under kap. 1149 post 71 angående skogsveier og skogsdrift og kap. 1420 post 80 angående kulturlandskap. Når det gjelder naturskog, er det viktig at det tas i bruk en kartleggingsmetodikk for hver enkelt skogtype som fastsettes etter biologiske metoder. Det må gjennomføres næringsuavhengig kartlegging og feltregistrering av naturskogen for at vi skal kunne ta vare på de biologisk verdifulle områdene med tanke på både representativitet og vernebehov i et landskapsøkologisk perspektiv. Også vannmiljøtiltak under spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) bør få ekstra midler for å øke innsatsen på flere områder, bl.a. for å bedre miljøet i Oslofjorden.

Direkte tilskudd, regionale miljøprogram (kap. 1150 post 74)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til regionale miljøprogram (post 74.19) økes til 1206 mill. kroner, som er 100 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Det er bra at det i 2025 skal brukes mer penger til bl.a. vannmiljøtiltak i fylkene som berører Oslofjorden, der situasjonen er svært alvorlig. Dette arbeidet må fortsette og styrkes ytterligere.

Bionova (kap. 1152 post 70)

Naturvernforbundet forslag

- Det bevilges 200 mill. kroner til en ny støtteordning for norske gårdsbruk og foredlingsindustri som i samarbeid øker primærproduksjonen og utvikler og foredler nye populære matvarer som gjør det enklere for norske forbrukere å følge de nye kostrådene.
- Det bevilges 500 mill. kroner til et nytt satsingsprogram for biogassproduksjon.

Begrunnelse

Gjennom nordisk samarbeid har Norge nå fått nye offisielle kostråd. Forbruket av melk og rødt kjøtt vil om lag halveres dersom befolkningen følger kostrådene. Forbruket av grønnsaker, frukt, bær og fisk vil dobles. Forbruket av matkorn av alle kornarter og poteter vil også øke. Dette vil gi positiv helseeffekt i befolkningen og redusere kostnader på titalls milliarder kroner til sykdomsbehandling og sykefravær. Dersom en slik dreining i kostholdet kan dekkes av norske råvarer, vil det styrke økonomien på norske gårdsbruk og i foredlingsindustrien og i tillegg gi betydelig økning i norsk selvforsyning. Vi derfor foreslår en ny støtteordning til økt produksjon og foredling av norske plantevekster til populære matvarer. Denne kan ligge under Bionova – eller under andre kapitler. Uansett er det viktig at øvrige virkemidler i landbrukspolitikken bidrar i samme retning.

Biogass basert på avfallsressurser er en svært bærekraftig energiform, som kan anvendes til mange formål. Regjeringen bør sette seg et mål om å øke biogassproduksjonen fra dagens 0,7 TWh til minst 5,0 TWh i 2030. Dette krever sterkere virkemidler, og vi foreslår derfor et femårig satsingsprogram i Bionova med støttebidrag til økt biogassproduksjon i tråd med et slikt mål.

Samferdselsdepartementet (SD)

Riksveiinvesteringer (kap. 1320 post 30)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningene til riksveiinvesteringer vris til å slik at midlene til tiltak som fremmer miljø, kollektivtransport, gange, sykling og trafikksikkerhet økes, på bekostning av store utbyggingsprosjekt.

Begrunnelse

Store veiutbygginger gir betydelige naturinngrep, jordvernkonflikter og klimagassutslipp og skaper mer biltrafikk, ofte i strid med målet om at veksten i persontransporten i byområdene skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange (nullvekstmålet). Gjennom Nasjonal transportplan 2025–2036 er

flere store veiprojekt lagt på is (gjennom innføring av den såkalte utviklingsporteføljen). Dette er et tydelig skritt i riktig retning, og vi forventer at eventuelt videre planlegging av prosjekter i utviklingsporteføljen stanses. Samtidig er det et stort behov for midler som fremmer miljø, kollektivtransport, gange, sykling og trafikksikkerhet, og vi ber derfor om at dette prioriteres framfor oppstart av nye, store utbygginger. Videre ber vi regjeringen vurdere å gjeninnføre tilskuddsordningen til gang- og sykkelveier (kap. 1320 post 63).

Nye Veier AS (kap. 1321)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Nye Veier AS reduseres til 4255 mill. kroner, som er 2500 mill. kroner mindre enn i 2025.

Begrunnelse

Nye Veier har fått i oppdrag å bygge motorveier, bl.a. i korridorer der jernbanen bør prioriteres. Det planlegges omfattende og kostbare utbygginger der veistandarden fra før er veldig bra og trafikkmengdene små. Samtidig er det et stort behov for å ta vare på de veiene vi har, både riks- og fylkesveier. Naturkonsekvensene av store veier er formidable, og de bidrar til betydelige klimagassutslipp. Se rapporten [Behov for en grønnere veipolitikk – 23 strekninger der planene må endres](#).

Mens Statens vegvesen har måttet legge flere av sine største prosjekter på is, er har ikke Nye Veier fått tilsvarende føringer gjennom Nasjonal transportplan 2025–2036 eller andre krav fra eieren sin. Vi forventer at Samferdselsdepartementet gir Nye Veier beskjed om å gjennomføre en såkalt prosjektvask, slik Klimautvalget 2050 anbefaler og som de nye veinormalene gir rom for. Ingen nye prosjekt må få starte opp før dette er gjennomført. Nedskalering vil frigjøre betydelige beløp som kan brukes til å øke innsatsen for å ta vare på den infrastrukturen vi har, og vi foreslår derfor et betydelig kutt i Nye Veiers bevilgning i 2026.

Tilskudd til byområder (kap. 1332 post 66)

Naturvernforbundets forslag

- Tilskuddet til byområder økes til 4847 mill. kroner, som er 300 mill. kroner mer enn i 2025. En del av beløpet øremerkes en ny tilskuddspott for mindre og mellomstore byområder/tettsteder.

Begrunnelse

Byveksttalene og belønningsordningen gir de større byene mulighet til å satse mer på kollektivtransport for å innfri klimaforlikets nullvekstmål m.m., og den premierer kommuner som forplikter seg til en god arealpolitikk og andre tiltak som hindrer vekst i bilbruken og styrker kollektivtransport, sykkel og gange. Behovet for bedre kollektivtilbud i kombinasjon med økte kostnader forsterker behovet for midler. Potten bør derfor økes. Videre savner vi tilsvarende virkemidler overfor de mindre og mellomstore byene/tettstedene og ber derfor regjeringen innføre en ny belønningsordning som sikrer statlig (med)finansiering av flere miljørelaterte tiltak. En betingelse for statlig støtte må være at kommunene fører en arealpolitikk som reduserer transportomfanget, hindrer vekst i bilbruken og sikrer nærnatur og matjord mot nedbygging. Tilskuddet til byområder og eventuell ny tilskuddspott til mindre steder kan brukes til både investeringer og drift og bør derfor kunne økes betydelig uten store planprosesser.

Vi forutsetter ellers at statens forpliktelser i form av særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter (kap. 1332 post 63) innfris.

Kjøp av persontransport (kap. 1352)

Naturvernforbundets forslag

- Det bevilges 5 mill. kroner til å forberede og eventuelt implementere forbedringer i langdistansetrafikken med tog, med særlig vekt på utenlandsforbindelser og nattog.

Begrunnelse

Fjerntog har et potensial til å redusere flytrafikken og dermed klimafotavtrykket fra reising. Mye kan gjøres for å forbedre tilbudet på dagens infrastruktur, og det er et særlig potensial for å bedre reisemulighetene mellom Norge og kontinentet. Stortinget har gjennom budsjettforliket i 2024 gått inn for å etablere direkte nattog mellom Oslo til København seinest innen 2030 og direkte dagtog mellom Oslo og København seinest innen 2026. Med et bedre togtilbud til, fra og internt i Norge blir det lettere å markedsføre Norge som destinasjon for natur- og klimabevisste turister. Vi vil videre påpeke at det er viktig at sovekapasiteten i nattog i Norge økes, da etterspørselen har ligget langt over tilbudet. Nå ligger det an til det motsatte. Togselskapet Vy har foreslått en løsning for å motvirke dette, men Norske tog har foreløpig ikke respondert positivt på dette. Vi foreslår at det i 2025 bevilges et mindre beløp for å forberede bl.a. de forbedringene Stortinget har bestemt.

Kjøp av infrastrukturtjenester, jernbane (kap. 1352 post 71–73)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til kjøp av infrastrukturtjenester (sum post 71–73) økes til 27 739 mill. kroner, som er 2000 mill. kroner mer enn i 2025. Ekstra midler skal primært brukes til fornying på vedlikeholdsbudsjettet samt til godstiltak og andre kapasitetsøkende tiltak.

Begrunnelse

For å få toget til å bli et konkurransedyktig og miljøriktig transportalternativ for både person- og godstransporter må jernbanen bli pålitelig, og da må vedlikeholdsinnsetningen trappes betydelig opp. Det er bra at dette nå prioriteres høyere, men det er et stort etterslep som må tas igjen. Vi foreslår at størstedelen av de økte midlene går til vedlikehold og fornying. Videre må midlene til kryssingsspor og andre godstiltak økes, for å innfri politiske mål om å flytte gods fra vei til bane, noe som er blitt nedprioritert tidligere. Deler av innsatsen her vil også komme persontrafikken til nytte.

Godsoverføring fra vei til bane (kap. 1352 post 75)

Naturvernforbundets forslag

- Støtteordningen for godsoverføring fra vei til jernbane videreføres og økes til 155 mill. kroner, noe som er 50 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Støtteordningen for godsoverføring fungerer, og det er bra for miljø og trafikksikkerhet. Ordningen må gjøres forutsigbar og bidra til ytterligere volumoverføring til bane. Beløpet bør derfor økes i 2026.

Støtte til fylkesoverskridende ekspressbussruter (NY)

Naturvernforbundets forslag

- Det bevilges 25 mill. kroner til en ny støtteordning for fylkesoverskridende ekspressbussruter.

Begrunnelse

Ekspressbusstilbudet er flere steder blitt redusert, dels som følge av økt konkurranse. I områder uten jernbane har dette resultert i et dårligere kollektivtilbud for reiser over lengre distanser, slik at det ofte bare er egen bil eller fly som er valgmulighetene. Vi har ingen fasit for hvordan ordningen bør utformes, men vi ser for oss flere muligheter. Det kan f.eks. være i form av tilskudd til fylkeskommuner som går sammen om å kjøpe inn busstjenester. Eller i form av direkte støtte til interesserte busselskap basert på objektive kriterier. Uansett mener vi at midlene må forbeholdes ruter som ikke går parallelt med jernbanen, og at det må stilles krav om gode korrespondanser og samordning med annen kollektivtransport.

Klima- og miljødepartementet (KLD)

Miljødata (kap. 1410 post 21)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til miljødata økes til 617 mill. kroner, som er 100 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Det er bra at det er kommet mer midler til å samle inn data for naturregnskap, som er et viktig element i handlingsplanen for naturmangfold. Til dette er det viktig at også Statistisk sentralbyrå følger opp med å lage statistikkgrunnlag.

Det trengs mer ressurser til å få oversikt over artsmangfold og verdier i norsk natur, bl.a. for å innfri mål i den internasjonale naturavtalen. Ved behandling av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet* ba Stortinget regjeringen «styrke arbeidet med et økologisk grunnkart med naturtyper, arter og landskapstype». Komiteens flertall mente videre at «det bør ferdigstilles et økologisk grunnkart for Norge med naturtyper, arter og landskapstyper innen utgangen av 2025». Her gjenstår det fortsatt mye arbeid. Det må bygges opp en mye større kapasitet og med riktig kompetanse for å sikre en biologisk uavhengig og faglig tilfredsstillende kartlegging. Videre trengs det mer penger til bl.a. insekter og ekstra satsing på naturkartlegging i kystkommuner. Økt kunnskap er også avgjørende for å innfri vannforskriften. Minst 20 mill. kroner av de ekstra midlene bør gå til overvåking og kunnskapsinnhenting for vannmiljøet.

Mareano (kap. 1410 post 23)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Mareano økes til 146 mill. kroner, som er 75 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Naturvernforbundet ber om mer penger til å skaffe bedre kunnskap om naturverdiene til havs. Uten denne kunnskapen vil økende press for å utnytte ressursene kunne føre til omfattende nye naturødeleggelser. Før-var-prinsippet tilser at vi først må skaffe kunnskapen om hva som trues.

Norges forskningsråd (kap. 1410 post 71 og 73)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til miljøforskning under Norges forskningsråd (sum post 71 og 73) økes til 793 mill. kroner, som er 100 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Det er viktig med god kunnskap om natur og klima og om hvordan vi løser miljøutfordringene. Vi foreslår at forskningsinnsatsen her økes. Vi savner økt forskning på f.eks. marint vern, arealplanprosesser, konsekvensutredninger og samla belastning, trekkfugl i Nordsjøen, ål i regulerte vassdrag, pukkellaks, skrantesjuka og miljøgifter i natur.

Artsdatabanken (kap. 1411)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Artsdatabanken økes til 138 mill. kroner, som er 50 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Et rikt artsmangfold er en forutsetning for velfungerende økosystem og gjør oss i bedre stand til å stanse naturtapet, bevare mangfoldet og møte et klima i endring. For å oppnå dette må kunnskapsgrunnlaget gjennom bl.a. Artsdatabanken forsterkes. De økte midlene må styrke driftsbudsjettet og Artsprosjektet direkte. De økte midlene må innfri ambisjoner om minst 100 nye prioriterte arter og minst 30 utvalgte naturtyper som skal sikres gjennom handlingsplaner og konkrete tiltak i felt. Videre trengs det et kvalitetssikringssystem for naturfaglige undersøkelser (se også kap. 1420 post 21), som er et sentralt bidrag til en kunnskapsbasert forvaltning for å bevare natur og styrke innsatsen for å sikre verdifulle naturtyper og arter.

Miljødirektoratet, driftsutgifter (kap. 1420 post 01)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til driftsutgifter i Miljødirektoratet økes til 984 mill. kroner, som er 50 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

I arbeidet med å omstille samfunnet i klima- og naturvennlig retning trengs et sterkt miljødirektorat mer enn noen gang. Oppfølging av den internasjonale naturavtalen vil kreve en stor innsats som må planlegges og administreres. Økt skogvern er et eksempel på satsing som også må følges opp administrativt. Også havforvaltning trenger mer penger. En del av den økte aktiviteten vil foregå hos statsforvalterne, og disse må om nødvendig få en del av ekstramidlene. Vi ser et klart behov for mer regional planlegging og at statsforvalternes rolle i areal- og plansaker styrkes.

Miljødirektoratet, spesielle driftsutgifter (kap. 1420 post 21)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til spesielle driftsutgifter i Miljødirektoratet økes til 880 mill. kroner, som er 150 mill. kroner mer enn i 2025.

- På posten må det igjen øremerkes midler (1,8 mill. kroner) til å finansiere vannkoordinatorer for sivilsamfunnets medvirkning til gjennomføringen av EUs vanddirektiv i Norge.

Begrunnelse

Det er nødvendig med økt midler for å realisere viktige satsinger, ikke minst i lys av den internasjonale naturavtalen. Handlingsplan mot fremmede arter og Naturindeks trenger mer penger, og mer vern til lands og til havs må forberedes. Det er også behov for midler til å utrede en kvalitetssikrings-/sertifiseringsordning for naturfaglige undersøkelser, jf. kunnskapen om mangelfulle miljøregistreringer i bl.a. vann- og vindkraftsaker. Oppdaterte INON-kart og mer kunnskap om hva som bygger ned og fragmenterer arealene våre, etterlyser vi også. Videre foreslår vi at det settes i gang et arbeid for å utrede hvordan miljøsaker bedre kan behandles i rettssystemet uten en uforholdsmessig stor kostnad, i tråd med Århuskonvensjonen. Vi etterlyser også en plan for å øke miljøkompetansen i kommunene. Økt innsats for villaksen i 2025 er positivt og må videreføres.

Statlige vannmiljøtiltak er fra 2023 kommet inn i denne posten. Minst 100 mill. kroner av de ekstra midlene bør gå til dette. Naturlige elver, bekker og myrer bidrar til flomdemping og er klimaregulerende. Våtmarkene lagrer karbon. Elver, innsjøer og fjorder har helt avgjørende betydning for friluftslivet, og vassdragsnaturen er levested for norske nøkkelarter som villaks, elvemusling og edelkreps. Det haster derfor med å iverksette miljøforbedrende tiltak og restaurering, bedre kunnskapsgrunnlaget og opprettholde arbeidet for å innfri miljømål i vannområdene. Derfor må det bevilges mer penger til å opprettholde og styrke stillinger med dedikerte fagfolk i vannområdene og vannregionene for å sikre tiltaksgjennomføring og kunnskapsforbedring. Og det skal gjennomføres mange miljøforbedringer gjennom et betydelig antall revisjoner av gamle vassdragskonsesjoner, noe som også trenger miljøkompetanse, kapasitet og nødvendige tiltak. I flere vassdrag trengs det også mer kalking. Videre må tiltaksplanen for Oslofjorden følges opp.

Miljø- og friluftslivsorganisasjonene Sabima, Norsk Friluftsliv, Den Norske Turistforening, WWF Verdens Naturfond, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Naturvernforbundet samarbeider om felles vannkoordinatorer som tar seg av organisasjonenes medvirkning i gjennomføringen av EUs rammedirektiv for vann og vannforskriften. Aktiv tilrettelegging for deltakelse i planprosessene fra allmennheten er nedfelt som en direkte forpliktelse i EUs rammedirektiv for vann. Det er derfor beklagelig at den direkte bevilgningen til dette arbeidet over kap. 1420 post 21 opphørte fra og med 2023. Arbeidet krever 1,8 mill. kroner årlig. Det gis nå støtte via Miljødirektoratets tilskuddsordning (kap. 1420 post 80), men midlene er vesentlig redusert, noe som gjør arbeidet vanskelig. Vi ber om at det nødvendige beløpet øremerkes som egen bevilgning over post 21, som før 2023.

Tiltak i verneområder og restaurering (kap. 1420 post 31)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til skjøtselstiltak i verneområder økes til 381 mill. kroner, som er 200 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Det er behov for økt kompetanse og kapasitet for å ta igjen etterslepet. Det trengs flere aktive skjøtselstiltak i verneområdene for å sikre at verneverdiene ikke ødelegges av fremmede arter, gjengroing og annen menneskeskapt påvirkning. Enkle tiltak som forsterking av stier, klopping og

steinsetting bidrar til å gjøre naturopplevelsene lettere tilgjengelige for folk, og de kan også redusere slitasjen i sårbar natur.

Den internasjonale naturavtalen sier at 30 prosent av delvis ødelagt natur må restaureres. Dette krever at det settes i verk tiltak for å restaurere de naturtypene vi kjenner behovet for. Vi trenger fortsatt en stor innsats for å restaurere myr, men også annen våtmark og natur. Det trengs derfor en god plan for arbeidet og betydelig økte midler, kanskje i form av et restaureringsfond.

Statlige erverv, vern av naturområder (kap. 1420 post 32)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til statlige erverv, vern av naturområder, økes til 1540 mill. kroner, som er 935 mill. kroner mer enn i 2025, derav 920 mill. kroner ekstra til skogvern.

Begrunnelse

Vi trenger en supplerende nasjonalparkplan med forslag til nye nasjonalparker som kan sikre at et representativt utvalg av norsk natur vernes, bl.a. for å innfri den internasjonale naturavtalen.

Miljødirektoratet har foreslått flere nye nasjonalparker, og Naturvernforbundet ønsker i tillegg også opprettelsen av Preikestolen nasjonalpark.

Boreal skog er et av verdens største karbonlager. Bare i Norge holder skogen på 7 mrd. tonn CO₂. Regjeringens klimastatus og -plan viser store utslipp i arealsektoren, og mer vern kan bidra til å demme opp for dette. Videre lever over halvparten av våre rødlistede arter i skog. Skogvern er derfor viktig for både naturmangfoldet og klimaet. Stortinget har vedtatt at 10 prosent av skogen skal vernes, men vi er ennå ikke halvveis. En konsekvens av den internasjonale naturavtalen må være at ambisjonene heves betydelig. Vi må samtidig sikre vern av våre mest verdifulle skogområder, i tråd med forskernes mangelanalyse. Innsatsen må derfor intensiveres kraftig. Det er gledelig at Stortinget har økt bevilgningen til skogvern i 2024 betydelig, men det blir dessverre en nedgang i 2025. Nivået må økes til minimum 1250 mill. kroner i 2025, som er om lag 695 mill. kroner mer enn i 2025.

Regjeringen må også snarest verne de marine områdene som ligger klare. Vi ber videre om at verneprosessen for de resterende områdene i verneplanen gjennomføres så raskt som mulig.

Natursats, tiltak og planlegging for natur i kommunene (kap. 1420 post 60)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til tilskuddsordningen Natursats økes til 318 mill. kroner, som er 200 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Arealendringer er den største trusselen mot naturmangfoldet, men viktige naturverdier bygges ned bit for bit. Kommunene har et stort ansvar for å forvalte naturmangfoldet, bl.a. gjennom arealpolitikken, og de sitter med mye verdifull kunnskap og kan ta initiativ som stanser tapet av natur og biologisk viktige arealer. Kommunene står helt sentralt når Norge skal følge opp den internasjonale naturavtalen, og de trenger sterkere insentiver for å bidra til dette. Støtteordningen skal bidra til at naturmangfoldhensyn ivaretas bedre i kommuneplanarbeidet. Erfaringene fra et tidligere pilotprosjekt er gode, og interessen

for ordningen har vært stor. Budsjettforlik i 2024 og 2025 har økt beløpet til denne posten betydelig, og det er nå også mulig for kommunene å søke om midler til å planlegge og gjennomføre tiltak som bidrar til å ivareta og bedre tilstanden for naturmangfoldet. Dette er bra, og vi ber om at bevilgningen økes ytterligere i 2026.

Klimatiltak, Klimasats (kap. 1420 post 61)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til tilskudd til klimatiltak og klimatilpasning økes til 773 mill. kroner, som er 500 mill. kroner mer enn i 2025. De ekstra midlene går til Klimasats.

Begrunnelse

Det er avgjørende å få med kommunene på de mange omstillingene som må gjøres, og gjennom Klimasats kan kommunene gjøre tiltak som de mener er fornuftige ut ifra lokale forhold. Det er mange kommuner landet rundt som ønsker å gjennomføre klimatiltak gjennom Klimasats, så det er uforståelig at regjeringen har forsøkt å avvikle ordningen eller redusere den drastisk tre år på rad. Heldigvis er ikke Stortinget enig i dette. Ordningen bør isteden styrkes vesentlig og gjøres forutsigbar og langsiktig.

Friluftslivsformål (kap. 1420 post 78)

Naturvernforbundets forslag

- Driftsstøtten til friluftslivsorganisasjoner, og spesielt administrasjonsstøtten til Forum for natur- og friluftsliv (FNF), videreføres på minst samme nivå som i 2025 (prisjustert).

Begrunnelse

Naturvernforbundet deltar i Forum for natur og friluftsliv (FNF) i alle landets fylker. Arbeidet styrker vår demokratiske deltakelse i arealspørsmål og fremmer natur- og friluftslivsinteressene på en faglig solid og koordinert måte. På 2024-budsjettet fikk FNF et gledelig og nødvendig løft. For oss er det viktig å opprettholde FNFs kompetanse til å bistå og rådggi våre tillitsvalgte. Vi mener at støtten til FNF i 2026 som minimum bør videreføres på 2025-nivå og prisjusteres.

Tiltak for å ta vare på natur (kap. 1420 post 80)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til tilskudd til tiltak for å ta vare på natur økes til 420 mill. kroner, som er 200 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Tilskuddet til vannmiljøtiltak bør økes med minst 50 mill. kroner. Restaureringstiltak er viktig for å innfri ambisiøse mål i de vedtatte vannforvaltningsplanene, tiltaksplanen for Oslofjorden og nasjonal strategi for restaurering av vassdrag. Det er også viktig at tilskuddsordningen til kommuner langs Oslofjorden til planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning økes.

Arbeidet med truede arter og naturtyper er på etterskudd. Lite har skjedd på flere år, og vi har bare 14 prioriterte arter, til tross for at Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet* sier at omkring 400 arter er aktuelle samt at flere andre naturtyper har vært gjenstand for utredning. Midlene til dette må økes betydelig for å sikre fortgang i arbeidet i 2026.

Kulturlandskap og åpent lavland har flest truede arter og flest truede naturtyper. Naturindeksen dokumenterer at det har gått feil vei for disse artene og naturtypene. Kulturlandskap er også viktige for bl.a. biene og deres pollinatorrolle. Det er derfor viktig å styrke innsatsen for å ta vare på kulturlandskapet. En måte å gjøre det på er å øke antall utvalgte kulturlandskap, noe som også er slått fast gjennom behandling av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet*. Vi forventer en betydelig økt bevilgning i 2026 til kulturlandskap og pollinerende insekter.

Høsten 2023 kom ny fremmedartsliste. Siden 2018 er det blitt funnet 29 nye fremmede arter i Norge. 800 flere arter er blitt risikovurdert. De tre mest alvorlige risikokategoriene (potensielt høy risiko, høy risiko og svært høy risiko) er til sammen blitt mer enn dobbelt så mange. Det internasjonale naturpanelet IPBES slapp også en ny rapport om fremmede arter høsten 2023. Den viser bl.a. at fremmede arter var en viktig årsak til utrydding av 60 prosent av artene globalt som er blitt borte, og at spredning av fremmede arter globalt øker i alle artsgrupper over hele verden. Vi trenger derfor mer penger til å hindre spredning av fremmede arter.

Naturvernforbundet mener at de marine verneområdene må skjermes for industrielt fiske inkludert bunntåling. Vi etterlyser et forbud mot dette, men ser at det i en overgangsperiode kan være hensiktsmessig med en økonomisk kompensasjon til lokale yrkesfiskere som rammes uforholdsmessig hardt av et slikt forbud. Vi ber derfor KLD å vurdere om en liten del av tilskuddsbeløpet på denne posten kan brukes til en slik midlertidig kompensasjon.

Frivillige klima- og miljøorganisasjoner og -stiftelser (kap. 1420 post 86)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til frivillige klima- og miljøorganisasjoner økes til 70 mill. kroner, som er 10 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

De frivillige miljøorganisasjonene bidrar til kompetanse og samfunnsdebatt om et viktig sakfelt. Flere av dem har aktiviteter som skaper naturglede og bevissthet – og er også naturens stemme i saker der motparten er pengesterke utbyggingsinteresser. For å kunne gjennomføre oppgavene trenger de frivillige miljøorganisasjonene mer støtte.

Klima- og skoginitiativet (kap. 1482)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til klima- og skoginitiativet økes til 4748 mill. kroner, som er 500 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Å stanse avskoging er svært viktig for natur og klima. Vi ser nå stor framgang i flere land, med håp om gode resultater, bl.a. som følge av den internasjonale naturavtalen og ny politikk fra Brasils regjering. De norske midlene til formålet hadde stått på stedet hvil lenge, så det var gledelig at Stortinget i budsjettforliket for 2024 økte bevilgningen til klima- og skoginitiativet med 1000 mill. kroner utover regjeringens forslag. Behovet er stort, og bevilgningen i 2026 bør økes ytterligere.

Energidepartementet (ED)

Spesielle driftsutgifter, geologisk kartlegging (kap. 1810 post 21)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til geologisk kartlegging under spesielle driftsutgifter reduseres til 52 mill. kroner, som er 150 mill. kroner mindre enn i 2025.

Begrunnelse

I et klimaperspektiv er det ikke rom for å hente ut nye forekomster av olje og gass. Videre må naturkonsekvensene av gruvedrift på havbunnen klarlegges før det kan være aktuelt med gruvedrift der. Vi foreslår at bevilgningen til de nevnte studiene, analysene og kartleggingene sløyfes. Samtidig ønsker vi mer penger Havforskningsinstituttet, til naturkartlegging av havbunnen via Mareano og som ledd i satsing på havvind (se egne omtaler).

Støtte til husholdninger for ekstraordinære strømutfgifter (kap. 1820 post 75)

Naturvernforbundets forslag

- Stønaden til husholdninger for ekstraordinære strømutfgifter, som i 2025 er på 4800 mill. kroner, omgjøres slik at den i sterkere grad stimulerer til energieffektiviseringstiltak.

Begrunnelse

Strømstøtteordningen slik den nå virker, reduserer insentivet for energieffektivisering og vil dermed i mindre grad bidra til omlegginger som reduserer folk strømvhengighet. Erfaringer viser også at husholdninger med høye inntekter har fått en stor del av støttebeløpet. Dersom ordningen skal videreføres i 2025, bør den endres. Støttebeløpet bør ikke baseres på den enkelte husholdnings forbruk, men fordeles likt på alle innbyggerne eller husholdningene, eventuelt korrigert for bygningstype, f.eks. i tråd med forslaget i den ferske rapporten [Fremtidens strømstøtte](#) fra Samfunnsøkonomisk analyse.

Energieffektivisering og -omlegging (kap. 1825)

Naturvernforbundets forslag

- De statlige midlene til energieffektivisering under kap. 1825 økes til 2841 mill. kroner, som er 1000 mill. kroner mer enn i 2025.
- I tillegg økes påslaget i nettariffen (kap. 5578 post 73) slik at det tas inn ytterligere 1000 mill. kroner som øremerkes støtte til energitiltak som reduserer energibruken i bygningsmassen. Totalt økes innsatsen med 2000 mill. kroner i 2026 sett i forhold til 2025.

Begrunnelse

Energieffektivisering i bygg er den raskeste og mest miljøvennlige måten å skaffe strøm på. Det vil bidra til å dempe prispresset i markedet, redusere forbrukernes sårbarhet overfor høye kraftpriser, redusere behovet for strømstøtte og frigi kraft til andre formål. Naturvernforbundet støtter regjeringens mål om å redusere strømbehovet i bygg med 10 TWh innen 2030.

Det trengs et sett av virkemidler for å realisere dette potensialet, bl.a. strengere krav og bedre rådgiving, men også bedre tilskuddsordninger for å øke farten på energioppgraderinger og sparetiltak i

bygg. Næringsbygg og boligsameier fikk nye ordninger gjennom Enova i 2023. Statsbudsjettet for 2025 inneholder 587 mill. kroner til tilskudd for bruk av moden teknologi som vil redusere energibehovet i husholdningene. Regjeringen må sikre midler til å opprettholde disse ordningene fram mot 2030. Vi ber om minst 1000 millioner kroner ekstra som bevilgning til Enova og et tilsvarende beløp som tas inn gjennom et ekstra påslag på nettatariffen, der midlene øremerkes energieffektiviseringstiltak i bygg.

Regjeringens handlingsplan for energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi var, sammen med målet om 10 TWh reduser strømbruk i bygg, viktige steg for et systematisk arbeid. En oppdatert handlingsplan bør komme i første halvår 2025, og den må drøfte effekten av ulike virkemidler og behovet for nye grep. Naturvernforbundet ser et stort potensial i samspillet mellom reguleringer, god rådgiving, tilskudd og gode finansieringsordninger.

Spesielle driftsutgifter, naturkartlegging for havvindsatsing (kap. 1850 post 21)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til naturkartlegging for havvindsatsing økes til 263 mill. kroner, som er 175 mill. kroner mer enn i 2025.

Begrunnelse

Havvind gir betydelige muligheter for ny, fornybar kraftproduksjon. Men vi må unngå å gjenta feil som er gjort gjennom satsing på landbasert vindkraft. De rette områdene må velges ut til formålet. For å få til dette trengs det systematisk og god kartlegging av naturverdiene, noe også Stortinget har vedtatt. Grundig naturkartlegging vil ta tid og krever ressurser, og det trengs forutsigbarhet for å kunne gjennomføre kartleggingsarbeidet. Gjennom budsjettforliket for 2024 kom det mer penger, men den ekstra innsatsen er dessverre ikke videreført i 2025. Derfor trengs det betydelig mer penger i 2026.

Norges forskningsråd (kap. 1850 post 73)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til forskning relatert til petroleum og havbunnsmineraler reduseres med 100 mill. kroner i forhold til 2025.

Begrunnelse

Det er positivt at regjeringen satser på forskning. Samtidig vil forskning på økt petroleumsaktivitet bidra til økte klimagassutslipp og bremse det grønne skiftet. Vi er også kritiske til forskning på utvinning av havbunnsmineralressurser, i og med at de potensielle miljøkonfliktene er store. Isteden må naturkartlegginger prioriteres. Vi foreslår derfor at posten reduseres.

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet

Truls Gulowsen
leder